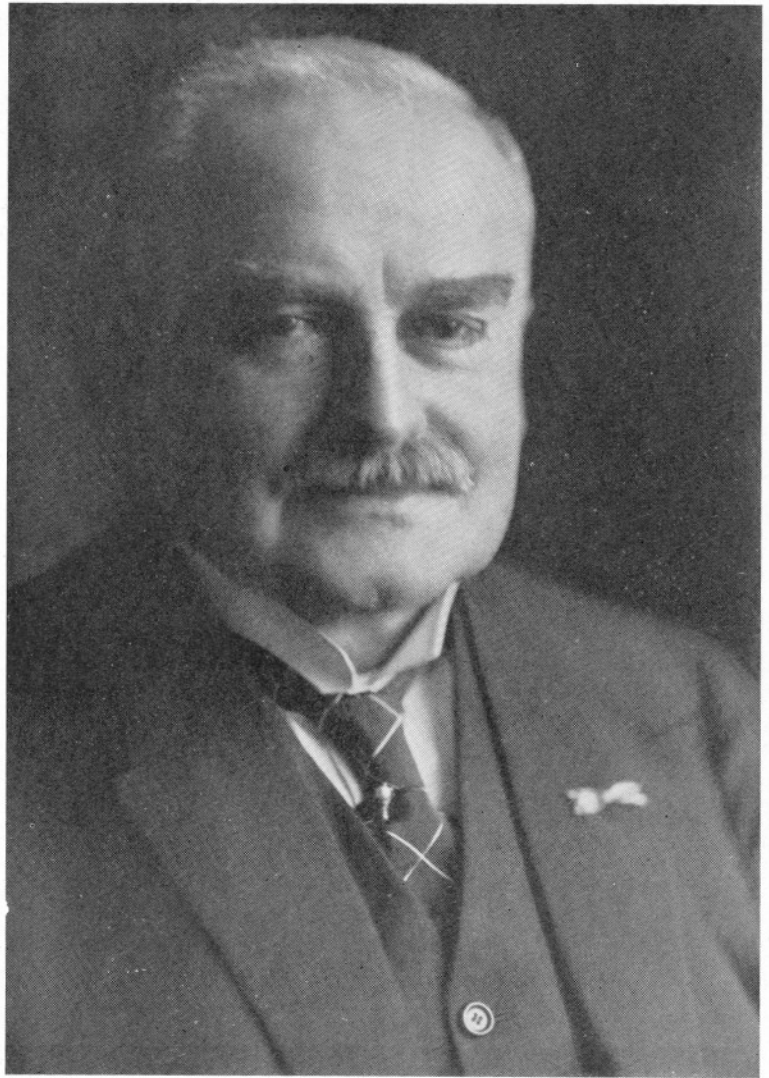

Jan F. M. Sterck †

Op de school voor L.O. en Mulo van L. G. van Schaik te Amsterdam heb ik den jongste van de gebroeders Sterck leeren kennen. Zooals dat gebruikelijk was, werd ik uitgenoodigd een Zondagmiddag bij zijn familie door te brengen. Deze uitnoodiging is mij daarom steeds bijgebleven, omdat de aangeboden ontspanning een zeer eigenaardig karakter droeg. De familie Sterck woonde op het mooiste gedeelte van de Heerengracht, niet ver van het Koningsplein, in een typisch ouderwetsch huis met binnenplaats en tuin, welke laatste niet bijzonder in trek was, daar de familie gedurende de zomermaanden in de omgeving van Haarlem de aanraking met de natuur zocht.

Dien bewusten Zondagmiddag mocht ik kennis maken met het zeer goed verzorgde kinderhuisaltaartje van mijn speelmakker! Op een der bovenkamers, die afwisselend als kerkruimte en als speelkamer werd gebruikt, stond een eikenhouten zeventiende-eeuwsch altaartje, berekend op de maten van kinderen van 8—12 jaar. De noodige gewaden waren daarbij zorgvuldig in laden geborgen. Zoo maakte ik al spelende nader kennis met de karakteristieke eigenschappen dezer oude Amsterdamsche familie.

Het Stedelijk Museum te Amsterdam toont door verschillende voorbeelden, hoe onze voorouders, in een tijd, dat er veel minder aan sport in vereenigingsverband gedaan

Dr. J. STERCK †

werd, aan hun kinderen bezigheid en afleiding verschaffen; in verkleinde nabootsing van de groote huizen konden deze in hun spelen hun toekomst-idealen beleven als „groote mensen”.

Kerkje spelen of H. Mis-spelen was dan in Katholieke gezinnen een voorrecht, dat bijzonder voor de meer bedachtzamen onder de jongeren was bestemd, terwijl die knapen, welke blijkbaar meer lichamelijke beweging

noodig of wenschelijk vonden, verwezen werden naar den zolder en de vlieringverdieping; daar werd de hijschinrichting met groot drijftrad door zware touwen in beweging gebracht. Met die mechaniek te mogen spelen had ook aantrekkingskracht op jongens.

Op dien bewusten middag dan, terwijl de twee jaar oudere Jan de Mis zou „lezen”, deed ik mijn eerste oefening als misdienaar. Het komt mij voor, dat deze eerste nadere kennismaking wel geschikt is om de sfeer aan te geven, waarin deze Katholieke, Amsterdamsche familie in de tweede helft der negentiende eeuw leefde. Daarbij moet allereerst worden opgemerkt, dat de leden dezer familie, hoewel ze theehandelaars waren, zich bleven wijden aan letteren en kunst. Reeds lang waren verschillende leden der familie Sterck intiem bevriend met de Alberdingk Thijms, zoodat zij ook deelnamen aan de bekende veertiendaagsche samenkomsten van de „Vioolstruik” onder leiding van Joseph Alberdingk Thijm.

Terwijl de oudste der drie gebroeders Sterck in het zakenleven opging, voelde de tweede meer voor de juridische studie, reden waarom hij met den jongste naar Rolduc ging om daar het gymnasium te volgen.

De rustige en verzorgde levenswijze, die vele Amsterdamsche families uit dien tijd kenmerkte, boden den jongsten Sterck een gunstige gelegenheid om in het voetspoor van den Roomschen ridder Thijm zijn bijzondere levenstaak te zoeken. Zelfs zijn houding te Rolduc, waar hij zijn clubgenooten vooral vond onder hen, die de klassieke studie volgden en meer rumoerige elementen meden, die hun ontspanning zochten in gewaagde sportoefeningen buiten het oog van den prefect en de surveillanten, paste in dat kader. Zijn groote figuur, die op lange beenen een niet krachtig lichaam had te dragen, maande hem blijkbaar aan alle overspanning te vermijden. We zien hem dan o.a. in gezelschap van Alfons Ariens en Peter de Louw, van wie de eerste in het aartsbisdom en de tweede in Helmond zoo'n schoonklinkenden naam heeft achtergelaten. De sfeer waarin hij opgroeide, was wel geschikt voor zijn latere levenstaak: de ver-

heerlijking van den met de Amsterdamsche geschiedenis zoo innig samengegroeiden Vondel.

Gedurende de speeltijden moeten wij zijn statige figuur niet zoeken in of om een der kegelbanen op de groote cour, maar meest in wandeltocht onder de kastanjelanen. En zoo werd zijn hooge gestalte op een historisch merkwaardig moment benut door Directeur Everts bij het plotseling onderdrukken van het gebrom, gezang en gefluit, welke geluiden de ontevredenheid van de leerlingen tot uiting brachten over het niet toestaan van rooken gedurende meer dan twee weken. Wegens de duisternis bevonden zich alle leerlingen in speelzaal of corridor. De Directeur, in der haast uit Kerkrade gehaald, stuift uit het Parloir de corridors binnen en geeft het bevel: „Vous tous d'ici jusqu'à Jan Sterck, contre le mur; et puis passez tous dans le parloir, pourqu'on note vos noms!” Jan Sterck en zijn bezadigde vrienden mochten hun corridorwandeling voortzetten!

Het klimaat van Zuid-Limburg heeft blijkbaar op dezen telg uit het Hollandsche polderlandschap een gunstigen invloed uitgeoefend in de jaren zijner lichamelijke ontwikkeling, zoodat hij dien studietijd met gunstig gevolg ten einde bracht. De studie der klassieke letteren te Amsterdam evenwel moest reeds vrij spoedig onderbroken worden; de medicus gaf den raad om minstens twee opeenvolgende winters op Madeira te gaan doorbrengen ten einde aan de bedreiging van een longziekte te ontkomen. De uitkomst heeft wel bewezen, hoe goed dat gezien was en ook hoe goed de patient heeft begrepen, dat een uiterst beheerschte levensregel hem nog tot den merkwaardigen leeftijd van 82 jaar kon brengen bij stelselmatig geregelde wetenschappelijken arbeid, waarvoor de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam hem de doctorsbul h. c. heeft geschonken.

Zijn belangstelling omvatte alle uitingen van het oude en nieuwe leven der Christelijke cultuur van de stad Amsterdam in de eerste plaats en verder van ons geheele vaderland. Van het begin af ijverde hij voor den door rector Klönne gestichten Amstel-

kring, die behoud van alles wat samenhang met het mirakel der H. Stede en de bekende schuilkerk (O. L. H. op zolder of Haantje-Hoeksteeg) ten doel had. Maar ook ontmoeten wij dezen deftigen Amsterdammer in gezelschap van meer luidruchtige kunstenaars, die hun sympathie met de laat-middeleeuwsche levensopvatting uitleven op excursies naar Vlaanderen, waarbij in den laten avond nog kringdansen worden uitgevoerd rondom de groep van Breidel en de Koning. Ja zelfs in zijn zoo keurig verzorgde woning aan de Leidsche gracht hooren wij de luidruchtige stemmen van de gildebroeders van Sint Bernulphus in sonoren schaterlach klinken aan zijn gastvrijen disch, waar op het mooie damasten tafellaken kristal en zilver de eer des huizes hoog hielden!

In het jaar 1886 werden groote voorbereidingen getroffen om Nederlands Katholiek te doen deelnemen aan het gouden priesterfeest van Paus Leo XIII. Ten einde den schenkers en medewerkers een overzicht te geven van de liturgische voorwerpen, die werden aangeboden, nam de centrale organisator Dr. Andreas Janssen, professor te Rijsenburg, het initiatief tot een tentoonstelling in het Oude Mannenhuis (thans Universiteitsgebouw), waarvan de zorg werd opgedragen aan onzen Amsterdamschen vriend, bijgestaan door den Rotterdammer Mr. Hillegers en den van geboorte Limburgschen architect Joseph Cuypers.

Zoo vindt Sterck, gedwongen zijn studie te onderbreken, niet alleen in den boekhandel C. L. van Langenhuysen, maar ook in verwante richting telkens weer werk in overeenstemming met zijn geest en geaardheid. Deze veelzijdige werkkring, waarbij zijn letterkundige nasporingen en bronnenstudie een belangrijke plaats innemen, brengt hem in later jaren, als inspecteur bij het L. O. in Haarlem en Aerdenhout gevestigd, ook in actie als lid van het nog Middeleeuwsche Kerstmisgilde, een stichting van godsdien-

stigen aard, die de verzorging van de H. Familiekapel in de nieuwe St. Baafskathedraal ook tot haar taak koos.

De echt Katholieke geest, die Sterck zelf kenmerkte, manifesteerde zich ook in het gezin, dat hij stichten mocht, eerst met Mejuffr. J. F. M. Smits, die de patroonheiligen met hem deelde, en na haar overlijden met Mejuffr. Joh. Proot. De nieuw opgerichte Benedictinessenabdij te Oosterhout oefende een beslissende aantrekkingskracht uit op de twee oudsten zijner dochters, terwijl de derde het geluk ging vinden te Deventer in een gezin; daarin mag zeker elke Rolducien de zoo schoone koppeling zien van Noord-Hollandsche met Zuid- en Oostprovinciale elementen: Amsterdam, Oosterhout en Deventer, waardoor zooveel breeder cultuurinzicht kan worden verkregen, mits op degelijken historischen grondslag gevestigd.

Het is hier niet de plaats om over het verdere levenswerk van Sterck te spreken. Nog een enkel woord over zijn laatste levensdagen. Met bewonderingswaardigen moed wist hij, telkens als zijn gezondheid in gevaar kwam, alle moeilijkheden te overwinnen en den arbeid te hervatten. Zoo werd telkens meer tijd gegeven aan wandelingen tusschen de eeuwenoude eikenstammen van Aerdenhout. In den loop van 1941 kon hij minder buiten komen. Het werken vermoeide hem meer; in Mei zond hij aan een vriend zijn laatsten afscheidsbrief.

Hoewel Mevrouw Sterck al zijn wenschen wist te voorkomen, zag hij zijn toestand helder in. Toen hem de laatste H. Sacramenten zouden worden toegediend, gaf hij persoonlijk aanwijzingen omtrent de plaatsing van Kruisbeeld en kaarsen op zijn slaapkamer. Hij stierf in volledige overgave aan Gods wil en zoo werd zijn afsterven een stichtende overgang voor allen, die in zijn omgeving verkeerden.

Roermond, 14 October 1941. JOS. C.

Dr. J. F. M. Sterck †

Toen ik met Dr. Sterck kennis maakte, had hij reeds de leeftijd „der sterken” bereikt. Onverpoosd arbeide hij toen nog aan zijn talrijke wetenschappelijke publicaties en met onverflauwde belangstelling ontving hij allen, die een beroep deden op zijn omvangrijke kennis. Persoonlijk heb ik — met dankbaarheid gedenk ik het — herhaaldelijk zijn welwillendheid mogen ondervinden. Voor deze bijzondere belangstelling waren twee redenen. De eerste was, dat ik mij bezig hield met het leven van zijn grote vriend en voorganger J. A. Alberdingk Thijm. De tweede, voor hem niet minder gewichtige, reden was, dat ik aan Rolduc verbonden was. Want Rolducien, dat was Dr. Sterck gebleven, ook na meer dan een halve eeuw. Wanneer ik hem in zijn fraai ingerichte patriciërswooning te Aerdenhout bezocht, betrof zijn eerste vraag Rolduc en gaarne vertelde hij over de tijd van Directeur Everts, prof. Thissen en zovele anderen. Voor ons, die een veel jongere generatie vertegenwoordigen, was dat een lang vervlogen tijdperk. Immers het was in 1870, dat de toen elfjarige Jan Sterck zijn intrede deed op Rolduc om er het gymnasium te volgen. Hij verbleef er tot 1877; een aftreksommetje, dat 7 tot resultaat heeft, doet het vermoeden rijzen, dat hij een jaar gedoubleerd heeft en tot troost voor de weinige Rolduciens en de vele oud-Rolduciens, die wel eens gestruikeld zijn op de weg die naar het eindexamen voert, wil ik dat vermoeden tot zekerheid maken: op de vijfde gymnasium was het — ik verklap geen geheim, want hij heeft het zelf in een der jaarboeken verteld — het Grieks, dat zijn verblijf op Rolduc met een jaar verlengde.

Die zeven jaar op Rolduc doorgebracht hebben een onvergetelijke indruk bij hem achtergelaten en ik meen daarvan geen beter bewijs te kunnen leveren dan door te putten uit de door hemzelf geschreven „Herinneringen”, die een doorlopende getuigenis zijn van de warme waardering voor al hetgeen Rolduc hem had geschonken. Na gesproken te hebben over de „heimelycke trek”, die er altijd blijft bestaan naar de

school, waar wij onze beste jaren hebben doorgebracht, vervolgt de schrijver:

„Mag ik mijn vroegste herinnering laten spreken, dan herleeft nog voor mij de eerste indruk van die statige middeleeuwsche Abdijgebouwen. In latere eeuwen zijn ze wel veel veranderd en verbouwd: maar de harmonische lijnen van de Romaansche abdijkerk prijken altijd nog in hun ongerepte schoonheid, de plattegrond van het geheel volgt nog de middeleeuwsche inrichting. De crypta brengt u in een mysterieuze stemming met haar bosch van zuilen, uit wier kapiteelen u naief gebeitelde dierfiguren en monsters aangrijzen. Ge komt in de echte romantiek der M.E. In het schip der kerk ligt het graf van graaf Walram III: in volle wapenrusting is zijn beeld er op uitgehouwen. Uw jeugdig romantisch gestemd gemoed voelt zich aange trokken tot die oude riddertijden. Ge hoort verhalen van Karel en Elegast, van de Vier Haymynskinderen, van Floris ende Blancefloer. Zijn dit geen indrukken voor uw leven? Wordt uw goede smaak niet gevormd door die oude architectuur, waarvan ge in uw noordelijk vaderland nooit gehoord hebt, laat staan iets te zien hebt gekregen? En dan die lieve Limburgsche legenden, vol vroomheid en heiligheid, nooit kunt ge ze vergeten in ons aan legenden arme noorden.”

(Jaarboek 1929, blz. 55).

In een ander artikel staat een opmerking, die in beknopter en bondiger vorm, als slagzin zou kunnen prijken in elk klaslokaal (Waarom niet, de muren van de Rolducse klassen hebben zoveel te dragen en te verdragen!): „Een jongmensch moet al van een buitengewone stompzinnigheid en botheid van geest zijn, indien hij voor zijn later leven uit zijn Rolducse periode althans niet eenige aesthetische ontwikkeling mededraagt.”

(Jaarboek 1922, blz. 62).

De jonge Sterck toonde zich een waardig leerling van Rolduc; op zeventienjarige leeftijd schreef hij een ode op „Het Orgel” en met angst en vreze zond hij zijn eersteling

aan Alberdingk Thijm, die hem het volgende bemoedigende briefje zond:

„Mijn lieve jonge vriend, Ik heb geen minuut, om u te antwoorden op uw heusche toezending; voorlopig dit: uw vaers is niet ordinair. Ik zal het gaarne plaatsen. Weinig jonge dichters beginnen zoo goed. Wij moesten het eens samen kunnen lezen. Adieu!”

In de „Volksalmanak” van 1877 kreeg het gedicht een plaats en wie nu weet, dat Schaepman, toen hij binnen mocht treden in Thijms heiligdom, het gevoel had, dat hij de weg naar de onsterfelijkheid betrad, kan zich voorstellen, dat Jan Sterck te Rolduc met een slag „beroemd” was en wanneer de jeugd toen was als nu, zal dat zowel zijn aange-name als onaangename zijden gehad hebben.

Tot zijn compagnie behoorden Ariëns, Smits en Goossens, terwijl we onder zijn tijdgenoten namen aantreffen als van Oppen-raay, Frans Erens, Wibaut en de iets jongere Karel Thijm (van Deyssel) en Jos. Cuypers. Met de meesten van deze celebriteten is Sterck nauw bevriend gebleven.

In 1877 legde hij zijn eindexamen af te Rolduc en ging hij in Amsterdam Rechten en Letteren studeren. Niet lang evenwel zou deze studie duren, een ernstige ziekte dwong hem om naar Meran en later naar Madeira te gaan, zodat zijn universitaire loopbaan een abrupt einde vond. Kenmerkend voor zijn karakter is echter, dat hij zich tot een wetenschappelijke hoogte wist op te werken, die vele academici hem mochten benijden en het was dan ook niet meer dan een welverdiende erkenning van zijn wetenschappelijke prestaties, toen de Amsterdamse Universiteit hem in 1919 de doctorstitel h.c. verleende, bij welke gelegenheid de promotor, prof. te Winkel, het bovengenoemde gedicht van den Rolducien nog eens in herinnering bracht.

Thijm en Vondel, dat waren de twee polen, waartussen Stercks leven zich heeft bewogen. Hij werd Thijms opvolger in alle opzichten, niet alleen nam hij diens boekhandel over (de firma C. L. van Langenhuysen), maar ook het ongeschreven geestelijk testament, dat Thijm naliet, heeft hij in alle opzichten uitgevoerd. Op de bekende Thijmavonden

verscheen hij regelmatig en toen Thijm op het einde van zijn leven (in de jaren 1888--1889) een nieuwe Vondeluitgave op touw zette, was Sterck zijn trouwe medewerker. Na de dood van de vereerde meester trad hij in de redactie van de „Volksalmanak”, maar ook op velerlei ander gebied zette hij het werk van onze grootste culturele emancipator voort. Het is dan ook een van de grootste teleurstellingen van zijn leven geweest, dat de uitgave van Thijms werk door gebrek aan belangstelling gestaakt moest worden en toen twee jaar geleden de uitgave zou worden voortgezet, was wel het meest grievende, dat van zekere Katholieke zijde de zaak eenvoudig gesaboteerd werd. Ook in deze kwestie bleek mij weer het hoogstaande karakter en de ruime opvattingen van Dr. Sterck. Hij was gaarne bereid met Katholieke Jongeren samen te werken ten einde de completering van Thijms werken mogelijk te maken, van „zekere Katholieke zijde” kon men zich blijkbaar niet tot een dergelijke hoogte opwerken.

Thijm was het ook, die hem tot Vondel bracht en op het gebied van de Vondelstudie is het juist, dat Sterck zijn grootste verdiensten heeft verworven. In de Nederlandse Vondelwetenschap heeft hij een grote naam achtergelaten, de monumentale uitgave van de Wereldbibliotheek is zijn levenswerk, terwijl de vele andere Vondelstudies een eerbiedwaardige reeks vormen.

Men verlange niet van mij, dat ik een dorre opsomming geef van zijn vele andere werken en werkzaamheden; wie daar meer van wil weten, verwijs ik naar de uitvoerige levensbeschrijving van prof. Molkenboer in de „Vondelkroniek” van December 1941. Liever wil ik, ten besluite, door een persoonlijke ervaring Sterck's karakter kenschetsen.

De beoefenaars der Vondelwetenschap hadden zich danig warm gemaakt over wat men de „beruchte zestien verzen” (uit „Hericus de Groote”) noemde. Van Katholieke zijde wilde men er niet van horen die fel anti-papistische verzen aan de (nog niet bekeerde) Vondel toe te schrijven. Toen waagde ik het als jong broekje in de Vondelwetenschap aan te tonen, dat Vondel ze toch geschreven had, zonder evenwel het recht-

streekse en tastbare bewijs te kunnen leveren. En zie Dr. Sterck, die nog onlangs, in de uitgave van de Wereldbibliotheek, verklaard had, en die verklaring uitvoerig toegelicht had, dat de bewuste verzen onmogelijk van Vondel konden zijn, schrijft mij onmiddellijk, dat mijn artikel hem aan het wankelen gebracht heeft. En dank zij Stercks nasporingen kwamen uit het stof der archieven de documenten voor de dag, waaruit bleek, dat Vondel werkelijk de „schuldige” was. Aanstonds publiceert hij zijn vondst, trekt alle conclusies er uit en bekent ruitelijk zich vroeger vergist te hebben onder aanhaling van de Horatiaanse versregel:

„Nec luisse pudet, sed non incidere ludum”¹⁾

¹⁾ Voor de niet-gymnasiasten volgt hier de vrije vertaling: „Men hoeft zich niet te schamen, dat men gespeeld heeft, maar wel dat men van geen ophouden weet”.

Dat was een geste, zoals men, zelfs in wetenschappelijke kringen, maar al te weinig aantreft. Ze kenmerkt zijn gehele karakter: grote eruditie naast bewonderenswaardige eenvoud. Zonder overdreven vriendelijk te zijn — voor ons zuidelijk gevoel neigde hij eerder naar het geslotene — was hij elk ogenblik bereid anderen voort te helpen en zijn prachtige collecties archivalia ter beschikking te stellen. Universeel in zijn opvatting, waardig voortzetter van Thijms tradities, middelaar tussen de oudere en de jongere school, uitstekend Katholiek zonder een zweem van chauvinisme, was hij een in alle opzichten harmonisch ontwikkelde persoonlijkheid. Hij heeft — en dat is een niet geringe lofprijzing — een zeer voorname plaats ingenomen onder de talloos velen, die de naam Rolducien met ere gedragen hebben.

Rolduc.

M. VAN CAN.